

Ο Τόπος της Κυθρέας

του δρα Νίκου Ορφανίδη
Εκπαιδευτικού, Μέλους Ε.Ε.Υ.

(Ενδεικτικό κείμενο παρουσίασης του ημερολογίου του Δήμου Κυθρέας)

Παρουσιάζοντας απόψε το Ημερολόγιο του Δήμου της κατεχόμενης Κυθρέας, παραμονές της θαληπωρής και της μαγείας και της ομορφιάς των εορτών της Γεννήσεως του Χριστού, σημειώνουμε χαρακτηριστικά πώς το ημερολόγιο αναφέρεται και καλύπτει την Κυθρέα του τώρα, τριαντατρία, τόσα, χρόνια μετά τήν εισβολή, με τις βεβηλωμένες και ληηλατημένες εκκλησιές και ξωκκλήσια της.

Παραπληύρως, στο ημερολογιακό τοπίο, το αρχαιόπρεπο νεοκλασσικό κτίριο του Δημοτικού Σχολείου Άγιου Ανδρόνικου, πού από τους λόφους και το ύψωμα δέσποζε, κι ακόμα δεσπάζει, της κοινότητας.

Κι ακόμα οι εγκαταλειμμένοι νερόμυθοι, ερείπια τώρα μιας άηλιτο θάληπουσας και ακμαίας και εύρωστης εποχής. Πίσω, ως δραματικό φόντο, ο Πενταδάχτυλος.

Επιστρέφουμε απόψε νοσταλγοί στον ιερό τόπο της Κυθρέας. Παίρνουμε το δρόμο της Αμμοχώστου που οδηγεί στην Κυθρέα, ανεβαίνουμε τους λόφους, εισερχόμαστε, όπως ξέρουμε, από τα δυτικά στην Κυθρέα, διασχίζοντας το δρόμο με τα κυπαρίσσια στις δυό του πλευρές, πλησιάζουμε στον αστυνομικό σταθμό, φτάνουμε στην πλατεία Σεραγείου κι έπειτα σκορπίζουμε στις γειτονιές.

Κι έπειτα ανηφορίζουμε προς το βουνό. Φτάνουμε στον Κεφαλόβρυσο. Στρίβουμε αριστερά προς το Φιλιήρι. Άλλοι δεξιά προς τη Χαλεύκα. Κι άλλοι κατηφορίζουμε, μέσα από την κορυφή του Πενταδακτύλου, προς τη θάλασσα της Κερύνειας, μέσα σε μια απαστράπτουσα μέρα.

Επιστρέφουμε απόψε νοσταλγοί. Εισερχόμαστε περιδεείς και αμήχανοι στην κωμόπολη της Κυθρέας. Οι δρόμοι άδαιοι. Ψυχή. Τίποτε πιά δεν είναι το ίδιο. Όλα έχουν αλλιάξει πιά. Τίποτε σχεδόν δεν μας θυμίζει τήν Κυθρέα πού αγαπήσαμε.

Τα σπίτια ξεκάρφωτα στους δρόμους. Γυμνά, ξεχαρβαλωμένα, αγνώριστα. Χαμηλοτάβανα. Κάποια χωρίς στέγες, χωρίς πόρτες και παράθυρα. Οί δρόμοι στενοί.

Το τοπίο κι αυτό γυμνό. Έρημο. Χωρίς δέντρα. Χωρίς ενα πράσινο φύλλο. Όλα γυμνά, κιτρινωμένα, ξηραμένα. Τά περιβόλια χάθηκαν εδώ και καιρό. Το ίδιο και τα ποτάμια καί τα νερά.

Περιτρέχουμε τις γειτονιές. Τα τοπία πού γνωρίζαμε έχουν άποσυρθεί. Τα πιο πολλιά έχουν φύγει, έχουν χαθεί. Τα μεγάλα δέντρα της αυλής ξηραμένα. Όπως και τα ατέλειωτα περιβόλια. Και τα νερά πού έτρεχαν άπο παντού.

Οι φίλοι τής γειτονιάς, έτσι όπως κάποτε ήταν, καθισμένοι στα καφενεία της πλατείας, στο φως της σελήνης, πίνοντας το ουζο τους, χάθηκαν κι αυτοί. Τα κέντρα της Κυθρέας άδεια. Πάνε και τα μικρά τραπεζάκια, με τα ποτήρια και τους λιγιστούς μεζέδες.

Τά καφενεΐα γυμνά, έρημα. Χωρίς τους γέροντες που κάθονταν με τις ώρες στα καφενεΐα και στην πηλατεΐα. Τά μικρά καφενεδάκια στις γειτονιές που γνωρίζαμε έκλεισαν, για να ακολουθήσει η απόλυτη σιωπή. Ξεχάστηκαν πια όλα, όπως ξεχάστηκαν και χάθηκαν κόσμος και κόσμος, οι αγνοούμενοι τής εισβολής.

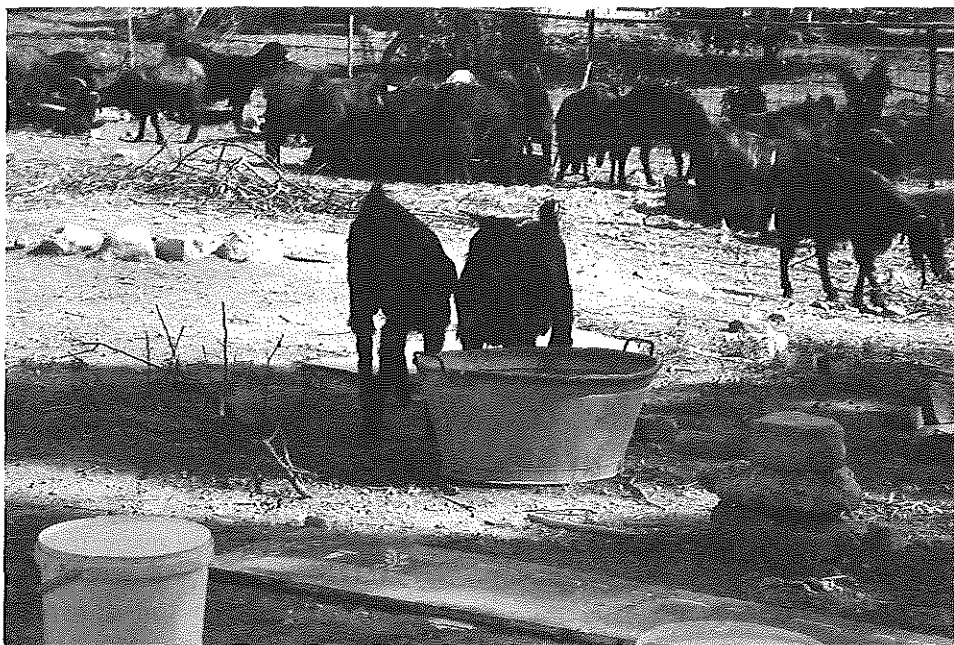
Τά σωματεΐα της Κυθρέας ερειπωμένα. Άδεια. Το καφενεΐα έρημα. Ξεχασμένα δέντρα. Κάπου κάπου στις γειτονιές καμιά μονάχα μαυρομμάτα ή ροδιά.

Όλα τα ελαιόδέντρα και τα περιβόλια, π' ανάστησαν οι γονιοΐ μας, χάθηκαν, ξεράθηκαν, καθώς κατάφεραν οι Τούρκοι και αφάνισαν και εξαφάνισαν το νερό του Κεφαλήδουρου, που στέρεψε αναπάντεχα ύστερα άπο αιώνες αιώνων. Ελαιώνες που γέμιζαν τη ζωή μας και νερά που έτρεχαν από παντού έγιναν άφαντα.

Το Κεφαλήδουρο τής Κυθρέας, που πότιζε το βασίλειο των αρχαίων Χύτρων, άπο τήν εποχή του πρώτου, του μυθικού εκείνου αποικισμού, και τήν επιστροφή των ηρώων, ύστερα άπο τον πόλεμο τής Τροΐας, άδειο. Ούτε σταγόνα νερού. Άνοιξε ης η γη και το αφάνισε, το ρούφηξε. Η οικολογική καταστροφή μοναδική και μή αναστρέψιμη.

Πάνε, τώρα, τά γιασεμιά κι οι γλάστρες της αυλής, οι τριανταφυλιές. Άδεια τά σπήτια που γνωρίζαμε. Ένα-ένα έφυγαν τα έπιπλα, οι παλιές καρέκλες, τα κάδρα στους στοΐχους, τα εικονίσματα. Κρεβάτια, ερμάρια, οι πολυθρόνες της μονίμως κλειστής

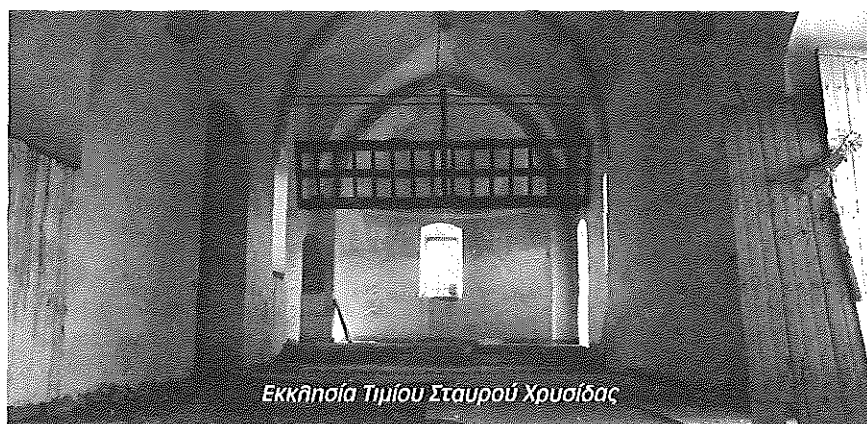
σάλας, ο μπουφές βγήκαν και χάθηκαν όπως χάθηκε και η ζωή που γνωρίσαμε, πριν έλθει η μεγάλη καταστροφή.

Επιστρέφουμε απόψε νοσταλγοί στον τόπο της Κυθρέας, μέσα από τις σελίδες του ημερολογίου του Δήμου. Περιδιαβάζουμε τις εκκλησιές, τα ξωκλήσια, τα παρεκλήσια. Μαζί, και τους αγίους. Με τις σεβάσμιες μορφές τους, έτσι όπως σώζονταν στα εικονοστάσια και τις παλιές βυζαντινές τοιχογραφίες. Έτσι όπως τ' αφήσαμε. Μόνο που δεν είναι τα ίδια. Όλα είναι κατεστραμμένα, βεβηλωμένα και ληηλητημένα.

Η Κυθρέα κάποτε μας υποδεχόταν με τις μεγαλόπρεπες πετρόκτιστες εκκλησιές της. Αυτό μας δηλώνει και υποδεικνύει και θυμίζει το ημερολόγιο που κρατάμε στα χέρια μας.

Στην ενορία της Θεοτόκου μας υποδεχόταν, άλλοτε, το μοναστήρι τής Παναγίας της Θεοτόκου, με τις παλαιές και μοναδικές τοιχογραφίες της, με τις σπάνιες εικόνες της και την μεγάλη ιστορία της. Πώς ανακτήθηκε από τους καθολικούς, πώς έγινε τόπος διαμονής του αρχιεπισκόπου κάθε φορά που επισκεπτόταν την Κυθρέα.

Στον δρόμο μας προς το βουνό, αφήνοντας πίσω την πηλατεία Σεραγείου, που ήταν το διοικητικό κέντρο στά χρόνια τής τουρκοκρατίας αλλά και πριν στην φραγκοκρατία, είναι η εκκλησία τής Αγίας Μαρίας. Μιά εκπληκτική εκκλησία, που ανακαινίσθη-

Εκκλησία Τιμίου Σταυρού Χρυσιάδας

κε το 1734, με αγιογραφίες και εικόνες μοναδικές. Μαρτυρείται η αρχαία εικόνα του Χριστού του 1671, εικόνα του άγιου Τρύφωνος, φέρουσα υπογραφήν επί αρχιούτου Κύπρου Κυπριανού, 1820, εικόνα επί κηροπάνου που παριστά τον άγιον Τάφον με χρονολογίαν 1797, τοιχογραφία στον νότιο τοίχο του άγιου Γεωργίου, του 1763, με τήν ένδειξη Ιωαννικίου μονάχου χείρ, κι απέναντι τοιχογραφία του αρχαγγέλου Μιχαήλ, της ίδιας εποχής. Πριν ανακαινισθεί ο ναός ήτο πλήρης τοιχογραφιών της Βυζαντινής περιόδου. Τώρα ο ναός είναι βεβηλωμένος. Δίπλα οι Τούρκοι έκτισαν ένα τεράστιο τζαμί.

Αμέσως μετά, η μεγάλη πρεπή εκκλησία του άγιου Ανδρόνικου. Μπαίνουμε αμήχανοι στην εκκλησία του άγιου Ανδρόνικου. Η εκκλησία ερειπωμένη. Κατεστραμμένη. Χωρίς πόρτες και παράθυρα. Χωρίς στέγη. Με τις ελάχιστες τοιχογραφίες καταστρεμμένες στο νότιο τοίχο.

Ο Άγιος Ανδρόνικος

Είναι ο Άγιος Ανδρόνικος και η Αγία συμβία του Αθανασία. Ο Άγιος Μηνάς στο άθρογο του. Κι οι Απόστολοι Πέτρος και Παύλος.

Γειτονιά του παπιά του Καμπίσι

Παλιά στο εικονοστάσι ήταν ή εικόνα του αγίου Δημητριανού με τήν ένδειξη Ο άγιος Επίσκοπος Δημητριανός Κηθηρίας τής Κύπρου.

Αριστερά φαίνεται ή εκκλήσια του αγίου Γεωργίου. Απρόσιτη. Όπως και το κοιμητήριο. Χώρος στρατοκρατούμενος.

Διασχίζουμε τον Φραγκομαχαλιά. Με τα ωραία αρχοντικά. Στή στροφή ο μύθος, ό τεράστιος πλάτανος, το καφενείο του Γρηγόρη.

Ο δρόμος δεξιά κατηφορίζει προς τήν Καμάρα, πού πήρε το όνομα της από το μοναδικό για τήν εποχή γεφύρι, έξω άπό την κοινότητα, τη γειτονιά της Καμάρας, προς την περιοχή του αγίου Δημητριανού.

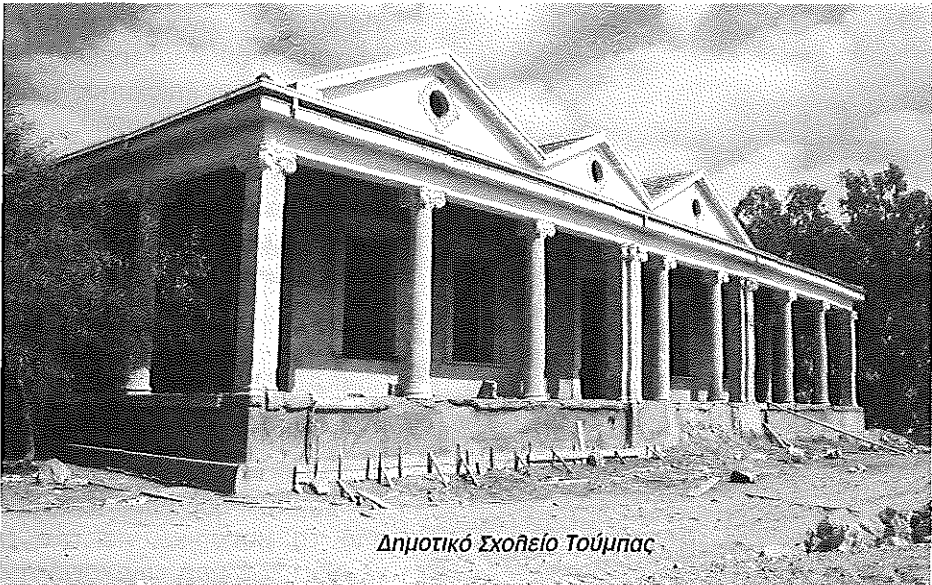
Προχωρούμε πιο πάνω και συναντούμε το δημαρχείο της Κυθρέας. Πάνω ψηλά στο λόφο το Δημοτικό

σχολείο. Σκεφτόμαστε τώρα, χρόνια μετά, πού πήγε όλος αυτός ό κόσμος, πού σκορπίστηκε και πώς χάθηκε αναπάντεχα στους δρόμους της προσφυγιάς και της μετανάστευσης. Καθώς τους σκεφτόμαστε και τους μνημονεύουμε, έρχεται μαζί τους ένας ολόκληρος κόσμος. Ένας κόσμος που έσφυζε από ζωή. Τους μνημονεύουμε τώρα, όλους πού έφυγαν, όλο αυτό

τον κόσμο της προσφυγιάς και της μετανάστευσης και της ξενιτειάς, κι αναρωτιόμα-

Η καμάρα

Δημοτικό Σχολείο Τούμπας

στε για όλη τους που έχουνε χαθεί στους δρόμους του κόσμου, για μας που ξυπνήσαμε ένα πρωί σε άγνωστους τόπους, σ' άγνωστες πόλεις, με πρόσωπα και με φωνές παράξενες, νοσταλγιώντας και μιλώντας για τα παλιά. Για όσους δεν μπόρεσαν να γυρίσουν και να ξαναδοούν την Κυθρέα. Για μάς που δέν θα ξαναδοούμε τήν Κυθρέα, όπως ακριβώς τήν αφήσαμε.

Είμαστε, τώρα, ψηλά στο Δημοτικό σχολείο Κυθρέας. Νομίζεις πώς από στιγμή σε στιγμή θά γυρίσουν όλοι. Πως θά συναντηθούμε μέ όλους τους φίλους από το Δημοτικό. Τώρα το σχολείο με τις νεοκλασικές του κολόνες στο ύψωμα άδειο. Ερειπωμένο. Χωρίς τους δασκάλους που γνωρίσαμε. Χωρίς τα παιδιά. Έρχεται συνέχεια στή μνήμη, κι όσο περνούν τά χρόνια συχνότερα, ο κόσμος της παιδικής και εφηβικής μας μνήμης. Έρχεται μ' ένα τρόπο παράξενο, διεκδικώντας το δικό τους χώρο, τώρα πού όλοι έχουμε μαζευτεί στην άχαρη πόλη, με τα αυτοκίνητα, τα καυσαέρια και το θόρυβο.

Καθώς περιδιαβάζουμε τήν Κυθρέα, έρχονται και μας συναντούν κόσμος και κόσμος από μακριά, φίλοι και γνωστοί και συγγενείς πού χάθηκαν πιά. Άνθρωποι από την παλιά μας γειτονιά πού χάθηκε κι αυτή. Έρχονται και μάς βρίσκουν, καθόμαστε και τα ήέμε. Μιλούμε γιά όλη τά χαμένα χρόνια στην προσφυγιά και στην εξορία και στην ξενιτειά. Ένα ατέλειωτο πλήθος πού έφυγε ένα πρωί κι ύστερα χάθηκε και δεν γύρισε ποτέ. Φίλοι που χάθηκαν μαζί μέ τήν Κυθρέα, μέσα σε εκείνο τον χαμό. Όλοι εκείνοι πού δέν πρόλαβαν καν νά πάρουν το ηεωφορείο της φυγής, όταν τα τουρκικά αεροπλάνα τους βομβάρδιζαν ανηλεώς.

Γυρίζουμε στις παλιές γειτονιές. Νομίζεις πως σε λίγο από τους δρόμους της Κυθρέας θ' ακούσεις νά περνούν τά παλιά βεωφορεία. Να διασχίζουν τους στενούς δρόμους. Έτσι ανακαλύπτουμε πως βρίσκουμε ελάχιστα απο όσα αφήσαμε. Έκπληκτοι διαπιστώνουμε οι περισσότεροι πως χάθηκε και το σπίτι της γιαγιάς, και το δικό μας που το κατεδάφισαν, που το ανέσκαψαν εκ θεμελίων οι Τούρκοι. Τώρα τίποτα, ούτε το περιβόλι, ούτε ο κήπος ούτε τα νερά. Ένα απέραντο γυμνό τοπίο η Κυθρέα.

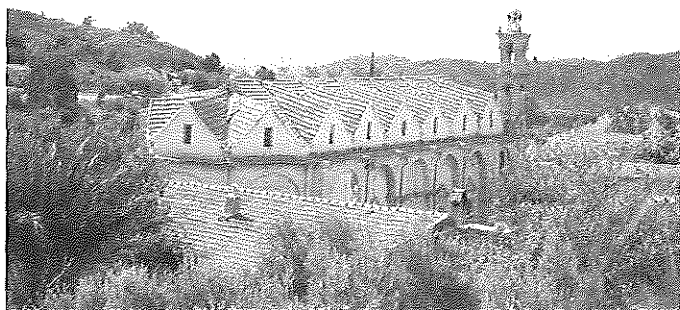

Η γειτονιά του Στυλιανίου

Πάει πιά η Κυθρέα. Τίποτε δέν απέμεινε. Ούτε οι άνθρωποι. Ούτε τά γήπεδα, στην είσοδο του χωριού, που τώρα βρίσκονται σε στρατιωτική ζώνη, απληθσίαστα. Θυμάμαι, κάθε Κυριακή που γύριζαν από το γήπεδο οι ποδοσφαιριστές, νικητές ή ηττημένοι, τραγουδούσαν άσματα και κάποιοι εμβατήρια και πατριωτικά τραγούδια. "Μέσα μας βαθειά γιά σένα/ μια λαχτάρα πάντα ζει." Μ' αυτή τή λαχτάρα φύγαμε όλοι από τήν Κυθρέα. Μ' αυτήν ακριβώς τή λαχτάρα θα φύγουμε όλοι, καθώς ο καιρός και τα χρόνια φεύγουν ραγδαία, χωρίς επιστροφή.

Προχωρούμε, τώρα στην ενορία της Χαρδακιώτισσας με τον επιβλητικό ναό της Παναγίας, για την οποία έχουμε επιγραφές από το 1751. Ιδιαίτερης ιστορικής αξίας η εικόνα της Παναγίας, παλαιότατη και αρχαιότατη. Εδώ ακόμα ήταν το εικόνισμα του Αγίου Δημητριανού, επισκόπου Χύτρων, που ακολούθησε τους αιχμαλώτους χριστιανούς στη Βαγδάτη, κατά τις αραβι-

Η Παναγία η Χαρδακιώτισσα

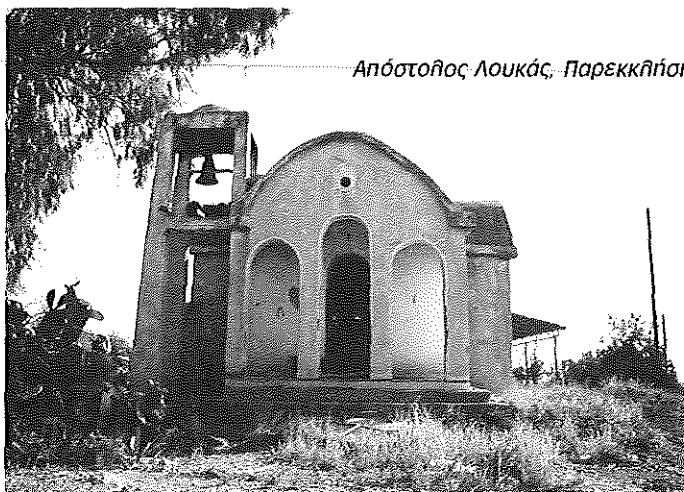
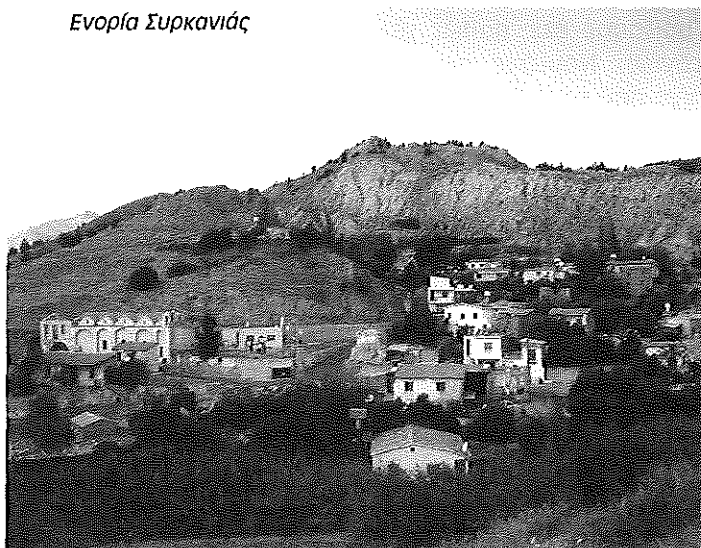

κές επιδρομές και πέτυχε να τους ελευθερώσει και να τους φέρει πίσω.

Πιο πάνω η Αγία Άννα. Κι ο Άγιος Αντώνιος των Μαρωνιτών. Στην ενορία αυτή και τό παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου.

Γυρίζουμε πίσω. Στη Χρυσίδα, όπου η νέα πρόσβαση προς την Κυθρέα, ο ναός του Τιμί-ου Σταυρού Χρυσίδας. Και πιο κάτω τό παρεκκλήσι του Αποστόλου Λουκά.

Ενορία Συρκανιάς

Απόστολος Λουκάς. Παρεκκλήσι

Τώρα πια όσα έχουν αλλιάξει, έχουν παραμορφωθεί. Έρχεται, έτσι, παράξενα στο μυαλό μας όλος εκείνος ο κόσμος, που κάποτε περνούσε από τους δρόμους, με τα γέλια, τις φωνές, τα πειράγματα, τα κουδουνίσματα των ποδηλάτων, που ανέβαιναν στον ουρανό. Που γυρνούσαν στις γειτονιές, που χάνονταν στο σκοτάδι τής νύχτας ή κατηφόριζαν στην πρωινή δροσιά.

Όσα πιο πάνω θυμηθήκαμε και διαβάσαμε και είδαμε απόψε ας είναι ένα μνημόσυνο για όλους τους εξόριστους του κόσμου τούτου, όλους εκείνους που χάθηκαν στους ατέλειωτους δρόμους του κόσμου. Για τον κόσμο της αγαπημένης μας Κυθρέας.